

LUX

3 FILM
24 NYELVEN
28 ORSZÁGBAN

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Németország, Ausztria, Románia

**LUX
FILM PRIZE**

AZ EURÓPAI PARLAMENT
ELKÖTELEZETT A KULTÚRA IRÁNT

ye10
ars

Európai Parlament

TONI ERDMANN

MAREN ADE FILMJE

Amikor Ines-hez, egy német nagyvállalat Bukarestbe kihelyezett üzletasszonyához váratlanul beállít az édesapja, Ines nem rejti véka alá elkéseredését. Tökéletesen szervezett életébe nem fér bele a legapróbb rendetlenség sem, de amikor édesapja megkérdezi tőle, hogy boldog-e, nem tud válaszolni, és ez egy nagy változás kezdete. Ez az idegesítő, szégyellni való édesapja a bolondos Toni Erdmann alakjának kitalálásával arra készíti lányát, hogy új értelmet találjon életének.

Bár a film drámai középpontja alapvetően ebben a nehéz kapcsolatban nyilvánul meg, váratlan komikus töltettel is rendelkezik az apa azon képességének köszönhetően, hogy bolondos szerepeket képes magára öltetni és ezáltal megtéveszteni a lányát körülvevő hatalmasok világát. A szereplő végül akarata ellenére a gazdasági globalizáció döntéshozói által okozott mélyes társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek feltárójává válik.

VÁRATLAN VÍGJÁTÉK

A Cannes-i filmfesztiválon 2016-ban bemutatott *Toni Erdmann* eltolt humora miatt kedvező fogadtatásra talált mind a kritikusok, mind a közönség részéről, és a filmet gyakran vígjátéknak minősítik, még ha a vígjátéki pillanatok egyértelműen kevésbé gyakoriak, mint azt első látásra gondolnánk. A humor mégis könnyű ajtó a filmhez, és az egymással szembeállított apa-lánya páros mögött némi gondolkodást követően könnyen felismerhetők a cirkusz klasszikus figurái: az August és a fehér bohóc.

Winfried, az apa láthatóan ölti magára az August hagyományos jellemzőivel rendelkező bohóc szerepét: a túlzó smink, a piros orrot itt a groteszk műfogsor helyettesíti, a paróka, a nem megfelelő méretű ruhák, némi szertelenség, arcátlanság és többé-kevésbé színlelt ügyetlenség. Megnyilvánulásai egy részének célja, hogy szertelenségével, ügyetlenségével és többé-kevésbé áldozatnak tekintett partnereivel szembeni provokációival azonnali nevetést váltson ki.

Ezzel szemben a lánya, Ines először rendkívül komoly, a humort hírből sem ismerő személynek tűnik, aki több-kevesebb türelemmel viseli édesapja bolondériáját. Csak az események során derül fény szerepére és vígjátéki potenciáljára, különösen amikor évakosztümben fogadja vendégeit. Ekkor fedezzük fel Ines-nél a fehér bohóc jellemzőit, különösen a külső megjelenés tekintetében: ő az a szereplő, akinek minden körülmények között rendíthetetlennek kell lennie, aki külső megjelenése alapján mindig józan, akinek mindig méltóságteljesnek kell maradnia, de akiből a komolyság felszíni maszki miatt tragikomikus erő válik.

KOMOLY, SÖT DRÁMAI TÖRTÉNET

A film azonban nem cirkuszi szám. Épp ellenkezőleg: egy bohóc mellett a valós életben kényelmetlenül érezhetjük magunkat, és Winfried pontosan ezt teszi a lányával, amikor behatol szakmai életébe és Toni Erdmann alakjában többször is elbizonytalanítja lánya helyzetét. Emlékezzünk különösen arra a jelenetre, amikor Ines egy nehéz munkanap után étterembe megy két „barátnőjével”, és hirtelen parókában megjelenik mögöttük az édesapja az állítólagos személyes tanácsadó, Ion Tiriac alakjában. Még ha Toni nevetésre készíti is a nézőket és a két barátnőt, Ines látszólagos hidegvére ellenére látni engedi mélyeségesen kínos érzését, amit könnyen megértünk.

Így a film drámai csomópontja könnyen kialakul, mivel apa és lánya egymástól eltávolodtak, és Ines immár az apjától eltérő világban él: újra egymásra találhatnak vajon a végleges elválás előtt? Ezt a nehéz kérdést egyértelműen jelzi a film elején Winfried öreg kutyájának halála,

amely az egész történet kiindulópontjaként szolgál: még ha ezt nem is fejtik ki a filmben, könnyen megértjük, hogy ez az esemény ébreszti rá az apát saját öregedésére, és ez készteti arra, hogy Bukarestbe utazzon a lányához.

A film egyébként játszik is ezzel a várakozással, a két főszereplő egymásra találása egybeesik az édesapa sugallt és nehéz bolgár álruhában látszólag bekövetkezett halálával: azt hisszük, szívvrohamot kap, mivel a következő jelenetben a lány temetésre megy, melyről rövid ideig azt feltételezzük, hogy az édesapáé, de végül kiderül, hogy a nagymama hunyt el. A végső tét – a halál – tehát jelen van, még ha e forgatókönyvi trükknek köszönhetően ügyesen le is szerelik, a nagymama halála helyettesíti az édesapáét, ami így kevésbé rázza meg a nézőt, aki a nagymamát alig ismeri.

A DRÁMA DINAMIKÁJA

A film drámai vonala világosan rajzolódik ki, minden jelenetnek megvan a maga dinamikája, melyet apa és lánya szembenállása jellemez, és ahol mindegyikük próbál szimbolikusan a másik fölébe kerekedni. Apa és lánya nem a megbékélésre törekszenek; valójában konfliktus dül közöttük, és

mindketten győzni akarnak. A szembenállás alapjául, amint azt Winfried is kimondja, a létezés alapvető értékei szolgálnak, de ez hamarosan személyiségek közötti konfliktussá alakul át. És még ha úgy tűnik is, hogy Winfried termete és humora révén Ines fölött áll, hamarosan rájövünk, hogy Ines képes válaszolni a kihívásra és a maga javára fordítani a helyzetet: amikor Winfried ironikusan megjegyzi a legelső jelenetek egyikében, hogy most vett fel egy lányhelyettesítőt, Ines hidegvérét megőrizve azt válaszolja neki, hogy ez remek, így legalább nem kell őt felhívnia a születésnapján. Ines Bukarestben is könnyen megválaszol apjának, amikor apja a boldogságról és az élet értelméről beszél neki: ironikus egykedvűséggel veti szemére a nagy szavakat, és ügyesen ellene fordítja saját kérdését.

Később, amikor Winfried Toni Erdmann alakjában jelenik meg, groteszk megnyilvánulásaival lánya fölé kerekedik, és többször is kényelmetlen helyzetbe hozza, legyen szó akár a már említett, étterembeli jelenetről, vagy amikor megjelenik az iroda teraszán, és tétovázás nélkül fingópárnát kezd használni.

Ines ugyanakkor látszólagos alsóbbrendűsége ellenére méltó ellenfélnek bizonyul; például ő maga kezdeményez, amikor meghívja édesapját egy barátaival töltendő partira, ahol tüntetően apja szeme láttára fogyaszt kokaint, és ahol román munkatársa (és szeretője) obszcén módon viselkedik egy falloszként mutogatott pezsgősüveggel. Viselkedésének célja, hogy édesapja előtt új képet mutasson magáról, amely idegesítő és nagyon távol áll az apja által róla bizonyosan megőrzött kislány képétől, és hogy most ő hozza kellemetlen helyzetbe az édesapját, ebben a számára teljesen idegen környezetben. Ugyanakkor megállapíthatjuk, hogy Ines valójában nem húz előnyt a helyzetből: végül inkább elmegy a diszkóból anélkül, hogy bármiféle egyértelmű szimbolikus győzelmet aratna: végül ő választja azt az utat, amely elválasztja édesapjától.

Az egymásra találás jelenete előtt azonban az erőviszony egyre intenzívebbé válik, különösen az olajtelepen történő látogatás során, ahol Ines édesapját használja fel arra, hogy nyomást gyakoroljon a román igazgatóra, olyannyira, hogy Winfried szerencsétlen tréfája egy munkavállaló elbocsátásához vezet. Az édesapa ekkor saját és álruhája csapdájába esik, és lánya szimbolikusan kivégzi őt az autóban, amikor azt mondja neki, hogy az ország gazdasági fejlődése ilyen elbocsátások révén zajlik az apa naivan bizonyított „zöld” szentimentalizmusa ellenére.

Veresége után az apa meglátogatja a román munkavállalót, akinek névjegyét megtartotta, és akinél német nagykövetnek adja ki magát. Az erőviszonyok ismét megfordulnak, és most Ines esik e komédia csapdájába: először kénytelen ügyetlenül tojást festeni, majd torkaszakadtából énekelni az egész család előtt. Ugyanakkor nagyon méltóságteljesen otthagyja édesapját és sarkon fordul.

A FILM ÜTEME ÉS CSÚCSPONTJA

A változó erőviszonyok sajátos dinamikát kölcsönöznek minden jelenetnek, és soha nem ismerjük előre a végeredményt: az apa vagy a lánya győz majd a végén? Még ha a humor gyakran jelen van is, azt is észrevesszük, hogy a rendező nem habozik elnyújtani egy-egy jelenetet, így a film több mint két és fél óra: még ha a nézők többsége vígjátékként emlékszik is a filmre, az egyes jelenetek gyakorlatilag valós idejűek, ami lehetővé teszi a kényelmetlen érzés kialakulását. Az egyik vagy másik szereplőnél megjelenő feszültség így több alkalommal is kézzelfogható – az étteremben, a diszkóban, az olajtelepen, a román családnál... –, még ha a humor bizonyos pillanatokban lehetővé teszi is a nevetés felszabadítását. Így a nagykövetségen való első találkozást Henneberg elnök-vezérigazgatóval, aki meghívja Ines apját, hogy igyon egy pohárral a lányával, szintén teljesen áthatja a mögöttes tartalom, amely azonban a nyájas szavakon áttüremkedik: a jelenet elég hosszú – még ha az apához hasonlóan nem is értjük rendesen az értelmét – ahhoz, hogy kényelmetlen érzésünk támadjon, különösen, amikor rájövünk, hogy Ines hibát követett el (pontosabban beleesett az elnök-vezérigazgató csapdjába).

Ez a feszültség igencsak érezhető a film csúcspontját képező jelenetben, a munkatársak partiján, amely végül általános meztelenkedésbe fordul, és nevetést vált ki a nézőkből. A vígjátéki elemeken túl ez a csúcsjelenet határozza meg a film mélyebb értelmét is. Itt valójában nincs konfrontáció apa és lánya között, és maga Ines az, aki pusztán a pszichés nyomás hatására hirtelen úgy határoz, hogy levetkőzik és évakosztümben fogadja vendégeit: e gesztusnak természetesen metaforikus jelentése van, és ez a levetkőzés a fizikai vetkőzésen túl erkölcsi levetkőzést is jelent. Ines felhagy a tettetéssel, amellyel eddig ebben az illuzórikus és hazugságokkal teli világban élt. Ez teszi végül lehetővé számára, hogy kibéküljön édesapjával, aki hamarosan a lehető legabszurdabb állóközvetben jelenik meg. Ekkor értjük meg, hogy ha Toni Erdmann álruhái láthatóak és nevelésesek, az Ines világában uralkodókéi láthatatlanok és drámaiak, és olyannyira mérgezik létét, hogy végül úgy határoz, véget vet ennek.

Nem biztos, hogy az édesapjával való konfrontáció váltotta ki ezt a szakítást, és azt is hihetjük, hogy a film egésze során észlelhető hazugságok döntő szerepet játszhattak, különösen amikor főnöke megkéri e feltételezések szerint laza parti megszervezésére, melynek célja szorosabb kapcsolatot teremteni a csapatban, de amely – mint arra rájövünk – Ines szerint a képmutatás netovábbja. Egy másik jelenet is igen leleplező a felsővezetők üzleti világban elkövetett hazugságai és tettetései tekintetében: a Henneberg elnök-vezérigazgatóval történő találkozást követően a főnöke, Gerald javasolja Ines-nek, hogy feküdjön le Timmel, a román főnökkel, hogy megpuhítsa és megerősítse az átvételi stratégiát... amit Ines végül megtesz, de hamarosan megtudjuk, hogy ez a román partner már a szeretője, és a hotelszobában, ahol találkoznak, Tim elmondja neki, hogy Gerald valójában tud az elvileg titkos kapcsolatukról. Mindenki kettős vagy hármas játékot játszik tehát, de ebben a pillanatban rájövünk, hogy ez a hazugságokkal teli helyzet elkeseríti és felháborítja Ines-t: azzal a szöveggel, hogy nehogy elveszítsé harci kedvét, nem hajlandó szeretkezni vele, és arra kéri szeretőjét, hogy élvezzen a szobaszerviz által behozott aprósüteményekre. A jelenet vicces, ugyanakkor felfedi az ilyen üzleti környezetben uralkodó rendkívüli képmutatást és erkölcsi erőszakot, mellyel készek arra kényszeríteni a fiatal nőt, hogy odaadja magát, ami most először kétségtelenül visszatetszést kelt benne.

ROMÁNIA A HÁTTERBEN

A rendező ily módon a fiatal nő és édesapja, valamint a különböző munkatársai és főnökei közötti személyes kapcsolatokat helyezi előtérbe. Bár úgy tűnik, ezen üzleti világot a nyilvánvaló hatalmi viszonyokat eltakaró hazugságok uralkodják, az események színhelyei sokkal átfogóbb társadalmi háttérrel fednek fel: az Ines munkahelyeként szolgáló tanácsadó iroda feladata valójában a román kőolajipar átszervezése úgy, hogy annak teljesítménye növekedjen, még ha ennek számos elbocsátás is az ára. Ez a szempont azonban csak fokozatosan jelenik meg, a film először a fiatal nő által látogatott privilegizált helyszínekre

összpontosít – nagykövetség, luxushotel, nagyvállalati irodák, diszkrét. Amikor édesapja elmegy, mielőtt valamivel később Toni Erdmannként térne vissza, és Ines az erkélyről mond búcsút neki, a kamera diszkrétén megmutatja a díszlet másik oldalát, a keret szélén ugyanis leromlott állapotú, sötét fal övezte házakat látunk, melyek nyilvánvalóan egy nyomornegyed részei. A társadalmi szegregáció szemmel látható, és a „valós” Románia csak időnként jelenik meg, például amikor Ines-nek helyi „mesterembereket” kell keresnie, hogy kinyissák a bilincseket, melyeknek a kulcsát édesapja otthon felejtette.

Természetesen a közölgéskorán tett látogatás során látható legteljesebb brutalitásában a két világ közti különbség: itt láthatjuk a vállalati irodákban kidolgozott tervek és az ott hozott döntések következményeit, melyekről a helyszínen található román munkavállalóknak semmiféle tudomásuk nincs, holott az ő sorsukról van szó. Úgy tűnik, hogy ez a különbség nem nyomasztja a fiatal nőt, aki az autós visszaút során a gazdasági fejlődés állítólagos jótéteményeit hozza fel indokként, és a film végén kiderül, hogy Ines nem hagyta ott végleg az üzleti világot, hanem csak konzultációs irodát váltott. A mi nézőpontunk azonban nem Ines-é, és ezen univerzum leírása, a képmutatás és az emberi kapcsolatok itt megjelenő kegyetlensége kellő benyomást tesz ránk.

TOVÁBBGONDOLÁSRA ÉRDEMES TÉMÁK

A fenti elemzés elemein kívül a *Toni Erdmann* című film több szempontja is további elemzést érdemel.

A nők és férfiak közötti kapcsolatok egyben hatalmi viszonyok is. E tekintetben érdemes vizsgálni az Ines és munkatársai, valamint főnökei közötti kapcsolatokat: milyen utalásokat találunk a filmben a nemek közötti kapcsolatokra? Másképp tekintenek-e a nőkre, mint a férfiakra? Egyértelműek-e ezek a különbségek, vagy rejtve maradnak? Hogyan gyakorolják a hatalmat a nemek között?

Pontosan milyen gazdasági stratégiát mutat be a *Toni Erdmann*? Mi a különböző német és román szereplők szerepe?

les grignoux

EURÓPAI FILMEK TÍZ ÉVE AZ EURÓPAIAK SZÁMÁRA

Az Európai Parlament bemutatja a 2016. évi LUX FILMDÍJÉRT versengő 3 filmet:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (*Felnyitom a szemem*),

Leyla Bouzid filmje

Franciaország, Tunézia, Belgium, Egyesült Arab Emírségek

MA VIE DE COURGETTE (*Életem Cukkiniként*), Claude Barras filmje

Svájc, Franciaország

TONI ERDMANN, Maren Ade filmje

Németország, Ausztria, Románia

Ezek a sokrétű történetek, amelyek tehetséges fiatal európai filmrendezők és filmrendezőnők rendkívüli elhivatottságának és kreativitásának eredményeként jöttek létre, az 5. LUX FILMNAPOK során kerülnek vetítésre.

LUX FILMDÍJ

A kultúra alapvető szerepet játszik társadalmaink kialakításában.

Ezt szem előtt tartva az Európai Parlament 2007-ben létrehozta a LUX FILMDÍJAT, amelynek célja az európai filmek Európa-szerte történő forgalmazásának bővítése, valamint a jelentős társadalmi kérdésekről folytatott európai szintű eszmecsere élesztése.

A LUX FILMDÍJ kivételes kezdeményezés. Míg a legtöbb európai koprodukciót csak a származási országaiban játsszák, és – még az EU-n belül is – ritkán forgalmazzák máshol, a LUX FILMDÍJ megadja azt a ritka lehetőséget három európai filmnek, hogy az EU 24 hivatalos nyelvén feliratozzák őket.

A LUX FILMDÍJ győzteséről az Európai Parlament képviselői szavaznak, a győztest 2016. november 23-án hirdetik ki.

LUX FILMNAPOK

A LUX FILMDÍJ nyomán született meg a LUX FILMNAPOK rendezvény. 2012 óta a LUX FILMDÍJÉRT versengő három filmet a LUX FILMNAPOK keretében mutatják be a szélesebb európai közönségnek.

A LUX FILMNAPOK keretében szeretnénk Önt meghívni egy felejthetetlen kulturális élményt nyújtó, határokon átívelő eseményre. 2016 októbere és decembere között csatlakozhat Európa mozirajongóihoz és megtekintheti az *À peine j'ouvre les yeux (Felnyitom a szemem)*, *Ma vie de Courgette (Életem Cukkiniként)* és a *Toni Erdmann* című filmeket az Európai Unió 24 hivatalos nyelvének egyikén. Ne felejtse el szavazni a kedvenc filmjére honlapunkon: luxprize.eu vagy Facebook-oldalunkon!

KÖZÖNSÉGDÍJ

A LUX FILMDÍJ közönségdíját a nézők kedvenc filmje kapja. Ne felejtse el szavazni az *À peine j'ouvre les yeux (Felnyitom a szemem)*, *Ma vie de Courgette (Életem Cukkiniként)* vagy a *Toni Erdmann* című filmre! Ha szerencséje van, 2017 júliusában az Európai Parlament meghívására részt vehet a Karlovy Vary Nemzetközi Filmfesztiválon, és Ön jelentheti be a közönségdíjat elnyerő film címét.

NÉZZE MEG,
VITASSA MEG,
SZAVAZZON

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

RENDEZŐ: Maren Ade

FORGATÓKÖNYV: Maren Ade

SZEREPLŐK: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

OPERATŐR: Patrick Orth

PRODUCER: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

PRODUKCIÓ: Komplizen Film

KOPRODUKCIÓ: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

KÉSZÍTÉS ÉVE: 2016

IDŐTARTAM: 162'

MŰFAJ: játékfilm

ORSZÁG: Németország, Ausztria, Románia

EREDETI VÁLTOZAT: német, angol

FORGALMAZÓ: Cirko Film Kft.

